

This eChok volume of

Bamidbar

Volume 1

is dedicated In memory of

יוסף אליהו בן שמחה ז"ל

Joseph Harary

Dedicated by his ever-loving Family

Practical Law:**Rambam, Laws of Prayer, Chapter 7**

הלכה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ז

(1) A person is obligated to recite one hundred blessings during the course of each day and night. And what are these one hundred blessings? Twenty-three that we have enumerated in this chapter; seven blessings before and after the Shema in the morning and the evening; the blessing "Who has sanctified us with His commandments and commanded us to enwrap ourselves in *tzitzit*," which he recites when he puts on his *tzitzit*; the blessing "Who has sanctified us with His commandments and commanded us to lay *tefillin*," which he recites upon donning his *tefillin*; the three Shemoneh Esreh prayers [for *shacharit*, *minchah* and *arvit*], each containing eighteen blessings. This totals eighty-six blessings. When he eats two meals, that of the day and that of the evening, he recites fourteen blessings, seven at each meal: One, upon washing his hands, one for the food before eating, three afterwards, one, before the wine [used for the blessings after the meal], and one, after the wine. This makes seven blessings. Thus, all together, there are one hundred blessings in all.

(2) Since the time that the Sages instituted the blessing concerning apostates in the Shemoneh Esreh prayer and added the blessing "Who is good and does good" in the grace after meals, there are five more blessings. On Sabbaths and festivals, when the Amidah prayer consists of only seven blessings, and, similarly, on other days, if someone has not become obligated to say all these blessings; for example, if he did not sleep all night, did not untie his belt, did not use the lavatory, or the like, he must complete one hundred blessings [by reciting blessings on] fruit [or similar].

(3) How is this done? He eats some vegetables, reciting blessings before and afterwards. Later, he eats some fruit, reciting blessings before and afterwards. And he keeps count of all the blessings until he completes one hundred [blessings] each day.

א חייב אדם לברך מאה ברכות בין היום והלילה. ומיה הן מאה ברכות אלו כ"ג ברכות שמנינו בפרק זה. ושבע ברכות של קריאת שמע של שחרית וערבית לפנייה ולאחרייה. וכשמתעטף בציצית מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. וכשלוּבש תפלין מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין. ושלש תפלות שבכל תפלה מהן שמונה עשרה ברכות הרי שמונים ושש ברכות. וכשהוא אוכל שתי סעודות של יום והלילה מברך ארבע עשרה ברכות ז' בכל סעודה. אחת כשיטול ידיו תחלה ועל המזון אחת בתחלה ושלש בסוף ועל היין לפניו ולאחריו הרי ז' ברכות הרי מאה ברכות בין הכל: ב בזמן הנה שתקנו ברכת האפיקורסין בתפלה והוסיפו הטוב והמטיב בברכת המזון נמצאו חמש ברכות יתירות. בשבתות וימים טובים שהתפלה ז' ברכות וכן אם לא נתחייב בשאר הימים בכל הברכות האלו כגון שלא ישן כל הלילה ולא התיר חגורו ולא נכנס לבית הכסא וכיוצא באלו צריך להשלים מאה ברכות מן הפירות: ג כיצד אכל מעט ירק מברך לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום:

צירוף יהיה

מזו מבר תלתין שנין ולעלא
ועד בר חמשיין שנין כל דאיתי
למפלח פולחן פולחנא ופולחן
מטול במשכן ומנא: מח והו
מניניהון תמניא אלפין וחמש
מאה ותמנן: מט על מימרא
דיי מנא יתהון בידי דמשה
גבר גבר על פולחניה ועל
מטוליה ומניניה די פקיד יי
ית משה: א ומליל יי עם משה
למימר: ב פקד ית בני ישראל
וישלחון מן משריתא כל
דסגיר וכל דדאב וכל דמסאב

מזו מבין שלשים שנה ומעלה ועד בין-
חמשים שנה כל-הבא לעבד עבדת עבדה
ועבדת משא באהל מועד: מח ויהיו
פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות
ושמנים: מט על-פי יהוה פקד אותם ביד-
משה איש איש על-עבדתו ועל-משאו
ופקדיו אשר-צוה יהוה את-משה: פ שלישי
ה א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב צו
את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה כל-

(47) from the age of thirty years and upwards until the age of fifty years, who enter to perform the service for the service and the work of carrying, in the Tent of Appointment. (48) Their tally: eight thousand, five hundred and eighty. (49) As ordered by the Lord, they were appointed by Moshe, each man to his service and his burden; they were tallied as the Lord had commanded Moshe. 5 (1) The Lord spoke to Moshe saying: (2) Command the Children of Israel that they send away from the camp all those afflicted with *tzara'at* or with a *zav* discharge, and

RASHI

רש"י

(47) עבודת עבודה — To perform the service for the service — *This refers to the performing of music with cymbals and harps, which is a service [of the Levites] that accompanied another service [namely, the sacrifices offered by the priests].* ועבדת משא — [Not to be misunderstood as (עבדת) the service for carrying, rather,] as its plain meaning [i.e., and the work of carrying].

(49) They were tallied as the Lord had

commanded Moshe — *And those that were counted were [only those that were] commanded [to be counted, i.e.] from the age of thirty years until the age of fifty years.*

(2) Command the Children of Israel — *This section was said on the day the Mishkan was erected, and eight sections were said on that very same day, as is taught in Tractate Gittin, in the chapter of HaNizakin (60a,b). That they send away from the camp — At the time of their encampment, there were three camps: [the first was] within the curtains [of the Courtyard of the Sanctuary] which was the camp of the Divine Presence. The [second was the]*

(מז) עבדת עבדה. הוא השיר במצולתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת. ועבדת משא. כמשמעו: (מט) ופקדיו אשר-צוה ה' את-משה. ואותן הפקדים היו במצוה "מבין שלשים שנה ועד בין חמשים": (ב) צו את-בני ישראל וגו'. פרשה זו, נאמרה ביום שהוקם המשכן ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאיתא במסכת גטין בפ' הנזקין. וישלחו מן-המחנה. שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן, תוך הקלעים היא מחנה שכינה. חנית הלויים

לְטָמֵי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא: ג מְדַכֵּר
 עַד נּוֹקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְרָא
 לְמִשְׁרִיתָא תְּשַׁלְּחוּן וְלֹא
 יִסְאֲבוּן יַת מִשְׁרִיתְהוֹן דִּי
 שְׁכַנְתִּי שְׂרִיא בִּינֵיהוֹן:
 ד וְעַבְדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁלְּחוּ
 יַתְהוֹן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא
 דִּי מְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה כֵּן עַבְדוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ה וּמְלִיל יִי עִם
 מֹשֶׁה לְמִימְרֵי: ו מְלִיל עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל גָּבַר אוֹ אֶתְתָּא אַרִי
 יַעֲבֹדוּן מְכַל חוֹבֵי אַנְשָׁא
 לְשִׁקְרָא שְׁקֵר קָדָם יִי וְיַחֲבֹב

צָרוּעַ וְכַל־זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁ: ג מִזְכֵּר
 עַד־נִקְבָּה תְּשַׁלְּחוּ אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה
 תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר
 אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: ד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־
 אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל

all those defiled through [contact with] the dead. (3) Both male and female shall you send away; outside the camp you shall send them, so they not defile their camps, in which I dwell among them. (4) And the Children of Israel did so: they sent them outside the camp; as the Lord had spoken to Moshe, so did the Children of Israel do. (5) And the Lord spoke to Moshe saying: (6) Speak to the Children of Israel: When a man or woman commits any of the sins which men

RASHI

encampment of the Levites surrounding [the camp of the Divine Presence] — as described in the parshah of Bamidbar Sinai (1:53) — that was the Levite Camp; from there until the edge of the camp of the [tribal] divisions, on all four sides, was the Israelite camp. Anyone afflicted with tzara'at was sent out from all [three camps]. One with a zav discharge was permitted to be in the Israelite camp, but was sent out from the [other] two. And one defiled by a corpse was permitted to be in the Levite [camp], and was sent out only from the [camp]

of the Divine Presence. And all this our Sages derived from the verses [as appears] in Tractate Pesachim (67 a,b). Those defiled through [contact with] the dead — [This sentence] is translated here [by Onkelos, as]: דמסאב לטמי נפשא דאנשא, that which is defiled by human bones. I say that it [the word טמי] is Aramaic for human bones. There are many such examples in Bereishit Rabbah (78:1; see 10:3, 28:3), such as: "Hadrian, טמיא, שחיק טמיא," [meaning] may his bones be ground up. (6) To commit a misappropriation against the Lord, — Scripture repeats and again writes here the section of one who steals and who swears falsely [denying

רש"י

סביב _ כְּמוֹ שְׁמִפְרֵשׁ בְּפִרְשֵׁת "בְּמִדְבַר סִינַי" _ הַיָּא
 מַחֲנֶה לְוִיָּהּ. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֶה הַדְּגֻלִּים לְכָל
 אַרְבַּע הַרְרוּחוֹת הַיָּא מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. (פְּסָחִים טו)
 הַצָּרוּעַ נִשְׁתַּלַּח חוּץ לְכָלֵן; הַזָּב מִתֵּר בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל
 וּמִשְׁלַח מִן הַשְּׂתִימִים. וְטָמֵא לְנַפֵּשׁ מִתֵּר אִף בְּשַׁל לְוִיָּהּ
 וְאִינוּ מִשְׁלַח אֶלָּא מִשַׁל שְׁכִינָה וְכָל זֶה דְרָשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים: טָמֵא לְנַפֵּשׁ.
 דְּמִסְאָב לְטָמֵי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא. אוֹמֵר אֲנִי שְׁהוּא לְשׁוֹן
 עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּב"ר
 אֲדָרְיָנוֹס: שְׁחִיק טָמֵא שְׁחִיק עֲצָמוֹת: (ו) לְמַעַל
 מַעַל בַּה'. הָרִי חֹזֵר וְכָתַב כֵּאֵן פִּרְשֵׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבַּע

אֲנָשָׁא הָהוּא: ז וַיִּדְוֶן יָת
 חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבָדוּ וַיִּתְּב יָת
 חוֹבְתֵיהָ בְרִישִׁיהָ וְחַמְשִׁיהָ יוֹסֵף
 עֲלוּהִי וַיִּתֵּן לְדָחַב לֵיהּ: ח וְאִם
 לִית לְגַבְר פְּרִיק לְאַתְבָּא
 חוֹבְתָא לֵיהּ חוֹבְתָא דְמִתְּב
 קָדָם יי לְכַהֲנָא בַר מְדַכַּר
 כְּפוּרְיָא דִּי יִכְפֹּר בֵּיהּ עֲלוּהִי:

מֵעַל בִּיהוּהָ וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא: ז וְהִתְוֹדִי
 אֶת-חַטָּאתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהִשִּׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ
 בְּרֹאשׁוֹ וְחַמִּישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶׁר
 אָשָׁם לוֹ: ח וְאִם-אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהִשִּׁיב
 הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב לִיהוּהָ לְכַתֵּן
 מִלְּבַד אֵיל הַכֹּפְרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר-בּוֹ עָלָיו:

do, to commit a misappropriation against the Lord, and that person is [found] guilty, (7) They shall confess their sin which they committed, and make restitution for the principal amount of his guilt, add its fifth to it, and give it to the one against whom he was guilty. (8) But if the man has no redeemer to whom to make restitution, the debt which is returned, is to the Lord, [which is to be given] to the priest. [This is] besides the ram of atonement through which

RASHI

his guilt], which is stated in Parshat Vayikra: "[If a person sins,] misappropriating against the Lord and acts treacherously against God by falsely denying to his fellow ..." (Leviticus 5:21). It is repeated here because of two new points which are introduced [here]. The first is that it is written: "They shall confess," (verse 7) teaching us that the thief does not pay an additional fifth [of the principal] and [bring] a guilt [-offering] by [swearing and thus denying] the testimony of two witnesses [who testify that he stole], until he confesses to the deed himself, and the second [point] regarding that which is stolen from a

proselyte [who died and has no heirs (verse 8)] that it must be given to the priests (Sifri Naso 1:13). (7) **For the principal amount of his guilt** — This is the principal amount regarding which he swore [falsely] (Baba Kamma 110a). **To the one against whom he was guilty** — I.e., the one to whom he is liable. (8) **But if the man has no redeemer** — For the claimant who made him swear has died, leaving no heirs. **To whom to make restitution** — I.e., when the thief decided to confess regarding his sin [there was no longer anyone to whom to make restitution]. And Our Sages said: Is there a person in Israel who has no redeemers — either a son or a daughter, a brother, or some other related person from his father's family — up until our father Yaakov? Rather, this [verse] is [referring to] a proselyte [who, upon conversion, is considered as a newborn] who died [before having family

רש"י

על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא (ויקרא ה):
 "וימעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו'", ונשנית כאן
 בשביל שני דברים שנתחדשו בה: האחד שכתוב
 "והתודו", לומר שאינו חייב חמש ואשם על פי עדים
 עד שיוודה בדבר. והשני _ על גזל הגר שהוא נתן
 לכהנים: (ז) **את-אשמו בראשו**. (ב"ק קיא) הוא
 הקרן שנסבע עליו: **לאשר אשם לו**. (כתובות יט)
 למי שנתחייב לו: (ח) **ואם-אין לאיש גאל**. שמת
 התובע שהשביעו ואין לו יורשים. **להשיב האשם
 אליו**. כשנמלך זה להתודות על עונו. ואמרו
 רבותינו: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים
 או בן, או בת, או אח, או שאר בשר הקרוב
 ממשפחת אביו למעלה עד יעקב? אלא, זה הגר

ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־יִקְרְבוּ לִפְנֵי ה' וְאִישׁ אֶת־
 דְּבַנֵּי יִשְׂרָאֵל דִּי יִקְרְבוּ לְכַהֵן דְּלִיהּ יְהוּ: י וּגְבַר יֵת

atonement is made for him. (9) Every *terumah*-offering of the Children of Israel's sacred things which is brought to the priest, shall be his. (10) Everyone's sacred

RASHI

as a Jew], leaving no heirs (Sifri Naso 1:23, Baba Kamma 109a). The debt which is returned — [“Debt” (האשם)] this refers to the principal and [“which is returned” (המושב) refers to] the fifth (Baba Kamma 110a) Is to the Lord, [which is to be given] to the priest — God assumes possession of it and gives it to the priest [on duty] in that watch (Baba Kamma 109b).

Besides the ram of atonement — mentioned in [parshat] Vayikra (Leviticus 5:25), which he is required to bring.

(9) Every *terumah*-offering ... — Rabbi Yishmael said: Is the *terumah* brought to the priest? Does the priest not go around to the granaries collecting it? So what then does our verse mean by saying: “brought to the priest?” [This obviously cannot mean the

portion of the crop given yearly to the priest rather,] these are the firstfruits, regarding which it is stated: “Bring [the very firstfruits of your Land] to the House of the Lord, your God,” (Exodus 23:19) however, I do not know what one actually does with them. Therefore, Scripture states: “which is brought to the priest, shall be his.” Scripture comes to teach us regarding the firstfruits, that they should be given to the priest (Sifri Naso 1:30). (10) Everyone's sacred things shall belong to him — Since the gifts to the priests and the Levites are [explicitly] stated, one might think that they can come and take them by force. Therefore, Scripture states: “Everyone's sacred things shall belong to him,” which tells us that the benefit [to choose the priest or Levite who will receive it] belongs to the owner. They [the Sages] expounded many other explanations from this verse in the Sifri (Naso 1:31-34). An Aggadic interpretation of: “Everyone's sacred things shall belong to him” [means,] if one withholds his tithes and does not give them [to the priest or Levite], those “sacred things” [i.e., the] tithes [that he should have given] “shall be his,” for eventually his field will produce only one tenth of its usual

רש"י

שְׁמַת וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁים. הָאֵשֶׁם הַמוֹשֵׁב. זֶה הַקֶּרֶן וְהַחֲמֵשׁ. לַה' לַפְּהֵן. קָנְאוּ הַשֵּׁם וּנְתַנּוּ לַכַּהֵן שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֵר. מְלֻבֵד אֵיל הַכַּפְּרִים, הָאֲמֹר בְּיִקְרָא שְׂהוּא צְרִיף לְהַבִּיא: (ט) וְכָל־תְּרוּמָה וּגְו'. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבִין לַכַּהֵן? וְהֵלַא הוּא הַמְחַזֵּר אַחֲרֵיהּ לְבֵית הַגְּרָנוֹת?! וּמַה תְּלַמּוּד לֹאמַר “אֲשֶׁר־יִקְרְבוּ לַכַּהֵן”? אֵלּוּ הַבְּכוֹרִים, שְׂנֵאֲמַר בָּהֶם (שְׁמוֹת כו): “תָּבִיא בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ”, וְאִינִי יוֹדַע מַה יַעֲשֶׂה בָהֶם? תְּלַמּוּד לֹאמַר “לַכַּהֵן לוֹ יְהוּהּ”, בֵּא הַכְּתוּב וְלַמּוֹד עַל הַבְּכוֹרִים, שִׁיְהִיו נִתְּנִין לַכַּהֵן: (י) וְאִישׁ אֶת־קֹדֶשׁוֹ לוֹ יְהוּהּ. לְפִי שְׂנֵאֲמַרו מִתְּנֹת כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ, יְכוּל, יְבוֹאוּ וְיִטְלוּם בְּזוּעָ? תְּלַמּוּד לֹאמַר “וְאִישׁ אֶת־קֹדֶשׁוֹ לוֹ יְהוּהּ”, מִגִּיד, שְׁטוּבַת הַנְּאֻחַן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דְרָשׁוּ בּוֹ בְּסַפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: “וְאִישׁ אֶת־קֹדֶשׁוֹ לוֹ יְהוּהּ”, מִי שְׂמַעֲכַב מִעֲשְׂרוֹתָיו וְאִינוּ נוֹתֵן, לוֹ יְהוּהּ הַמַּעֲשְׂרוֹת, סוּף שְׂאִין שִׁדְּהוּ עוֹשֶׂה, אֵלּא אַחַד

מַעֲשֵׂר קֹדֶשִׁיָּה דְלִיָּה יְהוֹן גָּבֵר
 דִּיתֵן לְכַהֲנָא דְלִיָּה יְהִי:
 יא ומליל יי עם משה למימר:
 יב מלל עם בני ישראל ותימר
 להון גבר גבר ארי תסטי
 אתתיה ותשקר ביה שקר:
 יג וישכב גבר יתה שכבת

קִדְשׁוֹ לֹו יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לְכַהֵן לֹו
 יִהְיֶה: פ רביעי יא וידבר יהוה אל-משה
 לאמר: יב דבר אל-בני ישראל ואמרת
 אלהם איש איש כי-תשטה אשתו ומעלה
 בו מעל: יג ושכב איש אתה שכבת-זרע

things shall belong to him; that which a man gives to the priest shall be his. (11) And the Lord spoke to Moshe, saying: (12) Speak to the Children of Israel and say to them: If any man's wife should go astray and was false with him, (13) And a man lie with her carnally, but it was hidden from the eyes of her

RASHI

רש"י

yield. That which a man gives to the priest — The gifts designated to him. Shall be his — [He shall have] much wealth (Berakhot 63a). (12) If any man's wife should go astray — What is written before this subject? "Everyone's sacred things shall belong to him." [This juxtaposition teaches that] if you withhold the gifts of the priests, then by your life! you will need to come to him to bring him a suspected unfaithful wife (Berakhot 63a). איש איש — [Literally "a man, a man." The double expression] teaches that she has dealt falsely against two — against [the Lord, who is referred to as איש] the "Master of War" (Exodus 15:3) above, and against (אישה) her husband,

מעשרה שהיתה למודה לעשות. איש אשר-יתן לכהן. מתנות הראיות לו. לו יהיה, ממון הרבה: (יב) איש איש כי-תשטה אשתו. מדה כתרוב למעלה מן הענין? "ואיש את-קדשיו לו יהיו", אם אתה מעבב מתנות הכהן, תייר שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה. איש איש. ללמדך, שמועלת בשתיים: באיש מלחמה של מעלה ואישה מלמטה. כי-תשטה אשתו, שנו רבותינו: אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב: "כי-תשטה", וכתיב בו (משלי ז): "נאף אשה חסר לב". ופשוטו של מקרא: "כי-תשטה" תט מדרכי צניעות ותחשד בעיניו, כמו (שם ד) שטה מעליו ועבר" (שם ז): "אל ישט אל-דרכיה לבך". ומעלה בו מעל. ומהו המעל?: (יג) ושכב איש אתה. (סוטה כח) איש, פרט לקטן ומי שאינו איש. אתה.

below [in this world]. — If any man's wife should go astray — Our Rabbis taught (Tanchuma Naso 5): Adulterers do not commit adultery unless a spirit of foolishness enters them, as it is written [here], "should go astray" [כי תשטה] meaning to become a שוטה, to become "foolish", and it is written, "One who commits adultery with a woman lacks sense." (Proverbs 6:32) (Tanchuma Naso 5) The simple meaning of the verse is: "If [any man's wife] should go astray." I.e., she deviates from the ways of modesty, thus becoming suspect in the husband's eyes, [and תשטה is used] as [is the word שטה] in [the verse], אל ישט אל דרכיה לבך, "turn away from it and pass by," (Proverbs 4:15) [and the word ישט, in] לבך — "Let your heart not stray into her ways." (Proverbs 7:25) And was false with him — And what is this falsehood? (13) And a man lie with her — Thus excluding [if she was with] a minor and one who is not a man [i.e., an animal] (Sotah 26b). With her [carnally]

וְרָעָא וַיְהִי מִכְסָּא מְעִינֵי בְעֵלָהּ
וּמִשְׁמָרָא וְהִיא מִסְאָבָא וְסִהִיד
לִית בֵּהּ וְהִיא לֹא אֶתְחַדַּת:
יְד וַיַּעֲבֵר עֲלוֹהֵי רוּחַ קְנָאָה

וְנִעְלַם מְעִינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה
וְעַד אֵין בֵּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה: יְד וְעֵבֵר
עָלֶיךָ רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא

husband, and she was secluded and defiled but there was no witness against her, and she was not [forcefully] seized. (14) And a spirit of jealousy came upon him

RASHI

— *Her adulteress relationship renders her forbidden [to her husband], but her sister's adulteress relationship [with her husband] does not render her forbidden [to her husband] (Yevamot 95a). [The following statement of Rashi refers back to verse 12, איש איש (Siftei Chakhamim).] As in the account of two sisters who resembled one another. [One of them was suspected by her husband. The suspected one then conspired that her sister drink from the bitter waters. Whereupon God said you may fool your איש איש (see Yalkut Shimoni Naso 5). When the sister was*

proven innocent she greeted and kissed her guilty sister who smelled the bitter water and died] (Tanchuma Naso 6). **But it was hidden from the eyes of her husband** — *This excludes a blind man (Sotah 27a, Sifri Naso 1:40, Tanchuma 7). It follows that, [this also excludes] if he saw [the adulterous act] and ignored it, [in this case and the other aforementioned exclusions] the [bitter] water [prescribed further in the section] will not test her (Sifri Naso 1:40). And she was secluded* — *The amount [of time] for defilement by having relations (Sifri Naso 1:41, Sotah 2b, 4a). But there was no witness against her* — *But if there is against her even one witness who testifies that she has been defiled, she does not drink [the bitter water].— (Sifri Naso 1:41, Sotah 31a) But there was no witness against her* — *I.e., [there are no witnesses] to the defilement, but there are witnesses to the seclusion (Sotah 2b). Seized* — *[The word נתפשה, means] raped, as in “seizes her (ותפשה) and lies with her.” (Deuteronomy 22:28, Sifri Naso 1:42) (14) Came upon him* — *before the seclusion (Sotah 3a). רוח קנאה]* **רוח קנאה]** — *Our Sages explain [the second וקנא] as an expression of warning (Sotah 3a): He warned her, “Do not seclude yourself with such-and-such a man.” (Sotah 5b) And she became defiled, or a spirit [of jealousy] came upon him* — *That is to say, he warned her [not to seclude herself], but she disobeyed his warning, and [the entire verse starting with “she became defiled, or, a spirit of jealousy came upon him and he warned his*

רש"י

(יבמות צה) שְׂכִיבְתָה פּוֹסְלֵת אוֹתָהּ וְאֵין שְׂכִיבֵת אַחֲוֹתָהּ פּוֹסְלֵת אוֹתָהּ כַּמַּעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי אֲחִיוֹת שְׁהִיו דּוּמּוֹת זוּ לְזוּ. וְנִעְלַם מְעִינֵי אִישָׁהּ. (סוֹטָה כ"ז) פֶּרֶט לְטוֹמֵא הָא, אִם הָיָה רוֹאֶה וּמַעֲמַעֵם (וּמַעֲלִים) אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתְּרָה, שְׁעוֹר שְׁתֵּרָאָה לְטַמְאָת בִּיאָהּ. וְעַד אֵין בֵּהּ, הָא, אִם הָיָה בֵּהּ אֶפְלוּ עַד אֲחָד שְׁאָמַר: נִטְמָאָת! לֹא הָיְתָה שׁוֹתָהּ. וְעַד אֵין בֵּהּ, לְטוֹמְאָהּ, אֲבָל יֵשׁ עֲדִים לְסִתְיָרָה. נִתְפָּשָׂה. נִאֲנָסָה כְּמוֹ (דְּבָרִים כ"ב): "וְתִפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה": (יְד) וְעֵבֵר עָלֶיךָ, קוֹדֵם לְסִתְיָרָה. רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא. פֶּרְשׁוֹ רְבוּחֵינִי: לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׁמִתְרָה בֵּהּ: אֵל תִּסְתְּרֵי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ-עֵבֵר עָלֶיךָ וְגו', בְּלוֹמַר, הוּא הַתְּרָה בֵּהּ וְעֵבְרָה עַל

וַיִּקְנֵי ית אֶת־תִּיהָ וְהִיא מִסָּבָא או עבר עלוהי רוח קנאה ויקני ית אֶת־תִּיהָ וְהִיא לֹא מִסָּבָא: טו וַיִּתֵּי גִבְרָא ית אֶת־תִּיהָ לֹות כְּהֵנָא וַיִּתֵּי ית קִרְבָּנָה עֲלֶה חֹד מִן עֶסְרָא בְתֵלַת סָאִין קִמְחָא שְׁעָרִין לֹא רִיק עֲלוֹהֵי מִשְׁחָא וְלֹא יִתֵּן עֲלוֹהֵי לְבִנְתָא אַרִי מִנְחַת קִנְאָתָא הוּא מִנְחַת דְּוִכְרָנָא מִדְּכַרְתַּת חוּבָא: טז וַיִּקְרַב יתָהּ כְּהֵנָא וַיִּקְיַמְנָה קִדְּם יי: יז וַיִּסַּב

נְטִמָּאָה או־עֵבֶר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנְאָת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נְטִמָּאָה: טו וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַפֶּהֶן וְהִבִּיא אֶת־קִרְבָּנָה עָלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִיפָה קִמַּח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבִנְה כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא מִנְחַת זְכָרוֹן מִזְכַּרְתַּת עֹון: טז וְהִקְרִיב אֶת־הָפֶהֶן וְהַעֲמִדָהּ לְפָנָיִהוּ: יז וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדְשִׁים בְּכֻלֵּי־

and he warned his wife, and she became defiled, or, a spirit of jealousy came upon him and he warned his wife, and she had not become defiled. (15) Then the man shall bring his wife to the priest and he shall bring her offering for her, one tenth of an *eifah* of barley flour. He shall not pour oil over it nor place frankincense on it, for it is a meal-offering of jealousies, a meal-offering of remembrance, recalling iniquity. (16) The priest shall bring her near and set her before the Lord. (17) The priest shall take holy water in an earthenware vessel,

RASHI

wife, and she had not become defiled," is dealing with one case where] it is not known whether or not she was defiled. (15) Flour — [Ordinary flour, i.e.] that it should not be of fine flour (Sifri Naso 1:48). Barley — But not [like other meal-offerings which are brought from] wheat; [since] she acted like an animal [by being secluded with one other than her husband], her offering is [composed of] animal food (Sotah 15b, Sifri Naso 1:48). He shall not pour oil over it — So that

her offering should not be beautiful (Sotah 15a), for oil is called "light" — but she acted in darkness. (Tanchuma Naso 3) Nor place frankincense on it — For the matriarchs are called "frankincense," as it says; "and to the hill of frankincense," (Songs, 4:6) but she [the accused woman] deviated from their ways [of modesty] (Tanchuma Naso 3). For it is a meal-offering of jealousies — [The word היא in הוא קנאת הוא is used, rather than היא, since it is referring to] this flour; [and the word for flour,] קמח, is masculine in gender. A meal-offering of jealousies — ["Jealousies" in plural because] it arouses against her two jealousies [i.e., expressions of wrath]: the wrath of the Omnipresent and the wrath of her

רש"י
הִתְרַאָּתוּ, וְאִין יְדוּעַ אַם נְטִמָּאָה אַם לֹא: (טו) קִמַּח. שְׁלֹא יְהֵא מִסְלַת. שְׁעָרִים. וְלֹא חֲטִים (סוּטָה יב); הִיא עֲשֵׂתָהּ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה וְקִרְבָּנָה מֵאֵכֶל בְּהֵמָה. לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן. שְׁלֹא יְהֵא קִרְבָּנָה מִהַדָּר, שֶׁהַשֶּׁמֶן קְרוּי "אוֹר", וְהִיא עֲשֵׂתָהּ בַחֲשֵׁךְ; וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבִנְה. שֶׁהָאִמְהוּת נִקְרְאוֹת "לְבוֹנָה", שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ד'): "וְאֵל גִּבְעַת הַלְבוֹנָה". (סוּטָה ה) וְהִיא פְרָשָׁה מִדְּרַכֵּיהֶן. כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא. הַקִּמַּח הַזֶּה. קִמַּח לְשׁוֹן זְכָר. מִנְחַת קִנְאָתָהּ, מְעוֹרְרַת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קִנְאוֹת: קִנְאָת הַמְּקוֹם וְקִנְאָת הַבְּעַל:

כִּהְנָא מִי כִיּוֹר בְּמִן דְּחֶסֶף וּמִן
עֲפָרָא דִּי יְהִי בִּיסוּדֵי מִשְׁכַּנָּא
יִסַּב כִּהְנָא וַיִּתֵּן לְמִיָּא:
יח וַיִּקִּים כִּהְנָא ית אֲתַתָּא קָדָם
י" וַיִּפְרַע ית רִישָׁא דְאֲתַתָּא
וַיֵּהָב עַל יְדֵהָא ית מְנַחֵת

חֲרַשׁ וּמִן־הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע
הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמַּיִם:
יח וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לְפָנָי יְהוָה
וַיִּפְרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֵּיהָ אֶת

and the priest shall take some earth from the Sanctuary floor and place it into the water. (18) Then the priest shall stand the woman before the Lord and uncover the head of the woman; and he shall place into her hands the

RASHI

husband (Sifri Naso 1:50). (17) **Holy water** — [I.e., water] which had been sanctified in the [copper] Laver [of the Sanctuary]. Because the Laver was made from the copper of the “mirrors of the crowds [of the women] that gathered” (Exodus 38:8) [at the entrance to the Tent of Appointment; see Rashi on that verse, where it is explained that God said to Moshe to accept the copper mirrors from the women as a donation for the Laver, since they were used in Egypt to endear themselves to their husbands], whereas this one had strayed from their ways. The women [who donated the copper mirrors] would have relations with their husbands in Egypt [as is

stated: “I aroused you] under the apple tree,” (Song of Songs 8:5) however, this one, who had acted corruptly with another [man] — let her be examined through it [the water of the Laver] (Bamidbar Rabbah 9:14). **In an earthenware vessel** — She gave the adulterer to drink fine wine in fine goblets; therefore, let her drink the bitter water in a worthless cup of earthenware (Sotah 9a). (18) **Then the priest shall stand, ...** — But has it not already been said, “and set her before the Lord” (verse 16)? However [this is repeated to teach us that], they would move her around from place to place in order to tire her out so that she should become frantic and confess [sparing her from the death that would result from drinking the water] (Sotah 8a). **And uncover** — He [even] unravels the braiding of her hair in order to humiliate her. From here [we derive] that an uncovered head [for a woman] is considered disgraceful for the daughters of Israel (Ketubot 72a). **Before the Lord** — At the Nikanor Gate, which is the eastern gate of the [Temple] Courtyard (Sotah 7a), the way by which everyone enters. **He shall place into her hands** — In order to tire her out, [in the hope] that she will become

רש"י

(יז) מַיִם קִדְּשִׁים, שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּכִיּוֹר. (כְּתוּבָת עַב) לְפִי שְׁנַעֲשֶׂה הַכִּיּוֹר מִנְחָשֶׁת _ מִרְאוֹת הַצּוּבְאוֹת, וְזוֹ פְּרָשָׁה מִדְּרַבְיָהוּ, שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לִבְעֻלָּיהֶן בְּמִצְרַיִם תְּנַחַת הַתְּפִיחַ, וְזוֹ קְלַקְלָה לְאַחַר תְּדַבֵּק בּוֹ: בְּכָל־חֲרַשׁ, (סוֹטָה ז) הִיא הַשְּׁקֵטָה אֶת הַנּוֹאֵף יִזְן מִשְׁבָּח בְּכוֹסוֹת מִשְׁבָּחִים, לְפִיכָךְ תִּשְׁתַּה מֵיִם הַמַּרִּים בְּמִקְדָּה בְּזוּיָהּ שֶׁל חֶרֶס: (יח) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן וְגו'. וְהֵלֵא כְּבֵר נֹאמֵר “וְהֶעֱמַדָה לְפָנָי ה'” אֲלֵא מְסִיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדִי לִיגָעָה וְתִטְרַף דְּעֵתָהּ וְתוֹדָה. (שם יד. ספרי) סוֹתֵר אֶת קְלִיעֵת שְׁעָרָה כְּדִי לְבוֹתָהּ. מִכָּאן לְבִנְיַת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוֹי הָרֹאשׁ גָּנְאֵי לָהֶן. לְפָנָי ה', (ספרי) בְּשַׁעַר נִקְנֹר, הוּא שְׁעַר הָעֲזָרָה הַמְּזוּרָחִי, דְּרָף כָּל הַנִּכְבָּסִים. וְנָתַן עַל־כַּפֵּיהָ. לִיגָעָה, אוֹלֵי תִטְרַף דְּעֵתָהּ וְתוֹדָה וְלֹא

דוֹכְרָנָא מְנַחַת קְנָאָתָא הִיא
 וּבִידָא דְכֹהֵנָא יְהוֹן מִיָּא
 מְרִירִיא מְלֻטְטִיא: יט וְיוֹמֵי
 יְתֵה כֹהֵנָא וַיִּמַּר לְאַתָּתָא אִם
 לֹא שָׁכִיב גְּבֵר יְתִידָא וְאִם לֹא
 סָטִית לְאַסְתָּאבָא בַר מְבַעְלִידָא
 הוּי וְכָפָה מִמִּיָּא מְרִירִיא
 מְלֻטְטִיא הָאֵלִין: כ וְאֵת אַרְי
 סָטִית בַר מְבַעְלִידָא וְאַרְי
 אִסְתָּאבַת וַיְהִיב גְּבֵר בִּידָא יֵת
 שְׁכַבְתִּיהָ בַר מְבַעְלִידָא:
 כא וְיוֹמֵי כֹהֵנָא יֵת אִתָּתָא

מְנַחַת הַזְכָּרוֹן מְנַחַת קְנָאָתָא הוּא וּבִידָא הַפְּהֵן
 יְהִיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים: יט וְהַשְּׁבִיעַ
 אֹתָהּ הַפְּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא
 שָׁכַב אִישׁ אִתְךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה
 תַּחַת אִישׁךָ הַנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים
 הָאֵלֶּה: כ וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי
 נְטַמְאָת וַיִּתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת־שְׁכַבְתּוֹ
 מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ: כא וְהַשְּׁבִיעַ הַפְּהֵן אֶת־

remembrance meal-offering, which is the meal-offering of jealousies, while the bitter, curse-bearing waters are in the priest's hand. (19) And the priest shall adjure her, and say to the woman; If no man has lain with you and you have not gone astray to become defiled [with another] in place of your husband, then [you will] be absolved by these bitter waters which cause the curse. (20) But if you have gone astray [with another] instead of your husband and have become defiled, and another man besides your husband has lain with you ...! (21) The

RASHI

frantic and confess, and thus the Divine Name will not be erased in the water [in the procedure of producing the bitter water in addition to sparing her from death] (Sotah 14a). The bitter — [Called bitter] because of their end, for they are bitter for her (Sifri Naso 1:47). Curse-bearing — [Since] it takes her from the world; it is an expression like [the phrase] “a pricking (ממאיר) briar” (Ezekiel 28:24). However, it is impossible to render it as “cursed water,” because [to the

contrary] the water was holy, and Scripture does not write ארורים, but rather, מאררים, [which means] “causing others to be cursed.” Onkelos too does not render it as ליטיא, “cursed,” but rather as מלטיטיא, “that cause a curse,” [i.e.] which reveal a curse on the body of this [woman]. (19) Shall adjure her ... — And what is the oath? “If no man has lain with you ... be absolved (הנקי), but if he has lain [with you], may you suffocate (הנקי). [And] from the negative, you imply the positive, but we are obligated to open capital cases by presuming innocence. [Therefore, we do not open with the positive, but only imply it from the negative (Kiddushin 62a). (20) But if you have gone astray — [The word] כי is used here in the

רש"י

יְמַחָה שֵׁם הַמִּיּוֹחַד עַל הַמַּיִם. הַמְחַסְרִים
 אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סְלוֹן מִמְּאִיר.
 וְלֹא יִתְכּוֹן לְפָרֵשׁ מַיִם אַרְוִירִים שֶׁהָרִי קְרוּשִׁים הֵן וְלֹא
 אַרְוִירִים כְּתַב הַקְּטוּב, אֲלֵא מְאָרְרִים אֵת הָאֲחֵרִים
 וְאִף אוֹנְקְלוֹס לֹא תַרְגֵּם לִיטִיָּא, אֲלֵא מְלֻטְטִיא,
 שְׁמֵרָאוֹת קָלְלָהּ בְּגוֹפָהּ שֶׁל זֶה: (יט) וְהַשְּׁבִיעַ וְגו'.
 וּמָה הִיא הַשְּׁבוּעָה? אִם לֹא שָׁכַב _ הַנָּקִי, אִם שָׁכַב
 _ הַנָּקִי (סְבָרָה אַחֲרָת: לֹא תִנְקִי), שְׁמַכְלֵל לֹא אִתָּהּ
 שׁוֹמֵעַ הֵן, אֲלֵא שְׁמַצּוּהָ לְפָתַח בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת תַּחֲלָה
 לְזָכוֹת: (כ) וְאֵת כִּי שָׁטִית. “כִּי” מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן

בְּמוֹמְתָא דְלוֹטָא וַיִּמַר כֹּהֲנָא
לְאַתְתָא יְהִי יי יתִיד לְלוֹט
וּלְמוֹמֵי בְּגוֹ עַמִּיד פְּדִיֵּהב יי
יֵת יִרְכִיךְ מִסִּיא וְיֵת מְעִיכִי
נְפִיחִין: כב וַיַּעֲלוֹן מִיָּא
מִלְטִטָּא הָאֵלִין בְּמַעֲיכִי
לְאַפְחָא מְעִין וּלְאַמְסָה יִרְכָא

הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה
יִתֵן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֱלֹהִים וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ
עַמְּךָ בְּתֵת יְהוָה אֶת-יִרְכְּךָ נִפְלֵת וְאֶת-
בֶּטְנְךָ צָבָה: כב וַבָּאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים
הָאֱלֹהִים בְּמַעֲיֶיךָ לְצִבּוֹת בֶּטֶן וּלְנִפְל יִרְךָ

priest shall now adjure the woman with the oath of the curse, and the priest shall say to the woman; May the Lord set you as a curse and an oath among your people, when the Lord causes your thigh to fall away and your belly to swell. (22) For these curse-bearing waters shall enter your innards, causing the belly to

RASHI

sense of אם "if." (21) **With the oath of the curse** — *The oath which contains a curse.*

May the Lord set you as a curse, ... — *That everyone shall use you as a curse [by saying]; May it befall you as befell so-and-so. And an oath* — *That everyone will swear by you [by saying]; If [it is] not [like I am saying], may it happen to me as it happened to so-and-so. And similarly, it says:*

"And you shall leave your name for an oath for My elect." (Isaiah 65:15). For the righteous swear by the punishments that befall the wicked. The same applies to blessings as well [as it says]: "Will be blessed [through you,]" (Genesis 12:3) "Through you shall Israel bless, saying." (Genesis 48:20 and Sifri Naso 1:73) Your thigh — *In the curse, the thigh precedes the*

belly [though, in actuality, the belly swelled before the thighs as is indicated in the next verse], because she began the sin with the thigh (Sotah 8b). צָבָה — *As it is translated [by Onkelos, namely]: "swollen." (22) Causing the belly to swell* — *is like להֻצְבוֹת, i.e., "to cause the belly to swell." This is the function of the "patach" with which the "lamed" is vocalized; and similarly, לְנַחֲתֵם הַדֶּרֶךְ "leading them along the way," (Exodus 13:21) and לְרִאתְכֶם בְּדֶרֶךְ "to show you on the way you should go." (Deuteronomy 1:33) Similarly, [Scripture follows in this verse] לְהַנְפִיל יִרְךָ [which is equivalent to]: לְהַנְפִיל יִרְךָ "to cause the thigh to fall away," for the water swells the belly and causes the thigh to fall away. **Causing the belly to swell and the thigh to fall away** — *This refers to the belly and thigh of the adulterer, or perhaps it refers only to the belly and thigh of the adulteress? [However,] when Scripture says "causes**

רש"י

"אם": (כא) בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים. שבועה של קללה. יתן ה' אוֹתָךְ לְאֱלֹהִים וגו'. שיהיו הכל מקללין בך; יבואך בדרך שבא לפלונית. ולשבעה, (סוטה יח, שבועות כד) שיהיו הכל נשבעין בך לא יאָרע לי בדרך שאָרע לפלונית. וכן הוא אומר (ישעיהו סה): והנחתם שמכם לשבועה לבחירי, שהצדיקים נשבעים בפרענותן של רשעים, וכן לענין הברכה (בראשית יא): "ונברכו וגו'" (שם מח): "בך יברך ישראל לאמר". את-יִרְכְּךָ, בקללה הקדים יִרְךָ לְבֶטֶן, לפי שבה התחילה בעברה תחלה. צָבָה. בתרגומו: נפוחה. (כב) לְצִבּוֹת בֶּטֶן. כמו להצבות בֶּטֶן. זהו שמוש פתח שהלמ"ד נקודה בו וכן (שמות יג): "לנחתם הדרך" (דברים א): "לראתכם בדרך אשר תלכו-בה" וכן לנפל יִרְךָ, להנפיל יִרְךָ, שהמים מצבים את הבטן ומפילים את הירך. לְצִבּוֹת בֶּטֶן וּלְנִפְל יִרְךָ. בטנו וירכו של בועל, או אינו אלא של נבעלת? כשהוא אומר את-יִרְכְּךָ

וְתִימְרֵי אֶתְתָּא אָמֵן אָמֵן:
 כג ויכתוב ית לוטיא האלין
 כהנא בספרא וימחוק למיא
 מרייא:

וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן וְאָמֵן: כג וְכָתַבְתָּ אֶת־
 הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מִי
 הַמְרִים:

swell and the thigh to fall away, and the woman shall say; Amen, amen. (23) And the priest shall write these curses on a scroll and erase it in the bitter water.

RASHI

your thigh to fall away and your belly to swell,” (verse 21) thus [the belly and the thigh] of the adulteress are already stated [therefore our verse must be referring to the adulterer] (Sotah 28a and Sifri Naso 1:65).

Amen, amen — This constitutes an

acceptance of the oath: “amen” for the curse, “amen” for the oath, “amen” whether with this man [whom her husband suspects], “amen” whether from another man, “amen” that I did not go astray while betrothed or married, while awaiting levirate marriage from my brother-in-law or after having married him (Sifri Naso 1:66 Sotah 18a,b).

רש"י

נפלת ואת-בטניך צבה; הרי של נבעלת אמור. אמון אמון. קבלת שבועה: אמון על האלה, אמון על השבועה, אמון אם מאיש זה, אמון אם מאיש אחר, אמון שלא שטייתי ארוסה ונשואה, שומרת יבם וכנוסה:

NASO FOR FRIDAY

נשא ליום ששי

כד וישקי ית אתתא ית מיא
 מרייא מלטטיא ויעלון בה
 מיא מלטטיא למרייו:

כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מִי הַמְרִים
 הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים

(24) He shall cause the woman to drink the bitter, curse-bearing waters, and the

RASHI

(24) **He shall cause the woman to drink** — This is not the actual sequence in which it was performed, first the priest would offer her meal-offering. But Scripture informs you that when he makes her drink, the water becomes bitter within her. Since the verse only mentions “belly” and “thigh,” how do I know that the rest of the body [is also afflicted]? Scripture, therefore, states: “shall enter her,” [I.e.,] into all of her. If so, why does Scripture [specifically] mention “belly and thigh?” Since they initiated the transgression, therefore, the punishment begins with them (Sotah 19a,b). **To become bitter** — They will be bad and bitter for her.

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה. אין זה סדר המעשה, שְׁהָרִי בַתְּחִלָּה הִקְרִיב מִנְחָתָהּ, אֲלָא הַכְּתוּב מִבְּשָׂרָךְ; שְׂכַשְׂשִׁשְׁקָנָה יבאו בה למרים, לפי שנאמר: בָּטֶן וִירֵךְ, מִנֵּיץ לְשֶׁאֵר כָּל הַגּוּף? תִּלְמוּד לומר: וּבָאוּ בָהּ, בְּכֹלָהּ אִם בֶּן מֵהָ תִּלְמוּד לומר “בָּטֶן וִירֵךְ?” לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, לְפִיכָךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפְּרָעוֹת. לְמַרְיִם, לְהֵיוֹת לָהּ רָעִים וּמְרִים:

רש"י